

OMIA POLKUJA

Sofia Helin 2026

Valo-valmennusyhdistys ry

Sotek-säätiö sr

Sisällys

Toimintamallin keskeiset termit	2
Hankkeesta lyhyesti	3
1.Haasteet, joihin toimintamalli vastaa	4
2.Kuka tarvitsee toimintamallia ja miksi	5
3.Toimintamallille asetetut tavoitteet	8
4.Mittarit ja arviointi.....	9
5.Toimintamallin keskeiset edellytykset.....	11
5.1 Vinkit toimintamallin soveltajalle	13
6.Lyhyesti toimintamallin ydinsisällöstä.....	16
7.Toimintamallin tuomat muutokset palvelujärjestelmään	17
8.Todennetut lyhyen aikavälin tulokset	18
9.Pitkän aikavälin vaikuttavuus.....	19
10.Toimintamallin kustannusvaikutukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä	19

Toimintamallin keskeiset termit

Kävijä

Kävijä on Olkkarissa käyvä henkilö, eli palvelunkäyttäjä. Toimintamallin kuvauksessa käytetään palvelunkäyttäjistä sanaa kävijä.

Valmennettava

Valmennettava on henkilö, joka osallistuu toimintamallin valmennusosioihin.

Olkkari

Olkkari on toimintamallin toisen osion matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jossa kävijät voivat viettää aikaa, syödä aamiaista ja saada apua sosiaali- ja terveyspalveluissa. Matalan kynnyksen olohuonetoiminnasta käytetään tässä toimintamallin kuvauksessa sanaa Olkkari.

Toimintamallin osio

Toimintamalliin kuuluu neljä osiota: Jalkautuva lähityö, matalan kynnyksen olohuonetoiminta, yksilö- ja ryhmävalmennus, sekä työhön- ja koulutukseen tähtäävä valmennus.

Ohjaaja

Ohjaaja on Olkkarissa työskentelevä ammattilainen.

Valmentaja

Valmentaja on työntekijä, joka vetää toimintamallin valmennusosioita.

Hankkeesta lyhyesti

Omia polkuja –hanke toimi Itä-Uudellamaalla vuosina 2023–2026. Hanke päättyi virallisesti 31.8.2026, jonka jälkeen toimintaa jatkoi lakisääteisenä päiväkeskustoimintana Itä-Uudenmaan hyvinvointialue.

Hankkeen pilotoinnin aikana mallinnettiin polkumallia, joka koostui neljästä työpaketista: Jalkautuva lähityö, matalan kynnyksen kohtaamispaikka, yksilö- ja ryhmävalmennus sekä työhön- ja koulutukseen tähtäävä valmennus. Hankkeessa hyödynnettiin luonto- ja eläinavusteisia menetelmiä. Valo-valmennusyhdistys vastasi hankkeen päätoteuttajana hankkeen kahdesta ensimmäisestä paketista eli jalkautuvasta lähityöstä ja matalan kynnyksen kohtaamispaikasta, kun taas Sotek-säätiö vastasi hankkeen kahdesta valmennuspaketista.

Pilotointikauden aikana matalan kynnyksen kohtaamispaikka Olkkari toimi hyvinvointialueen Kumppanuustalo Myötätuuli -hankkeen kanssa samoissa toimitiloissa. Hankkeen tarjoamien palveluiden lisäksi hyvinvointialue tarjosi matalan kynnyksen terveysneuvontaa ja neulanvaihtopisteen Vinkki-sairaanhoidajan palveluna. Lisäksi hyvinvointialueelta Olkkariin jalkautui aikuissosiaalityön tai etsivän lähityön sosiaaliohjaaja.

Omia polkuja -toimintamallin jalkautuvan lähityön numeraaliset tavoitteet hankekaudelle, olivat 300 kohtaamista. Nämä tavoitteet saavutettiin hankekauden viimeisen vuoden alussa ja kohtaamiskertoja kertyi lopulta yli 400. Kohtaamiskertojen aikana ihmisille tarjottiin palveluohjausta, konkreettista apua tukien hakemiseen ja yhteydenottoja päihdetyöntekijöihin palveluihin pääsemiseksi.

Olkkaritoiminnan numeraalisia tavoitteita olivat Eura-kirjautumiset, joita tavoiteltiin olevan 80. Kirjautumisen yhteydessä henkilötietojen antaminen muodostui monelle kynnyskysymykseksi järjestelmävastaisuuden vuoksi ja myös siitä syystä, että kaikilla kävijöillä ei ollut vakituista osoitetta tai puhelinnumeroa. Kirjautumisia saatiin lopulta 25 kappaletta ohjaajien vahvan tuen ja omien yhteystietojen käyttämisen avulla. Käyntikertoja Olkkarissa hankekauden aikana kertyi yli 3600. Näistä suurin osa, noin 75%, oli miehiä. Naisten prosenttiosuus kasvoi kuitenkin hieman hankkeen edetessä.

Valmennuksen osalta Eura-kirjautumisten tavoitelukumäärä oli 50 kirjautumista. Kirjautumisia saatiin 35 kappaletta. Numeraaliset tavoitteet koulutukseen ja työhön päässeistä valmennettavista ylitettiin hankkeen aikana. Tavoitteena oli, että viisi henkilöä pääsee koulutukseen ja kaksi töihin. Hankkeen päättyessä opiskelupaikan saaneita oli seitsemän ja työhön päässeitä neljä.

1. Haasteet, joihin toimintamalli vastaa

Omia polkuja-toimintamalli vastaa mm. seuraaviin haasteisiin:

1. Palveluiden ulkopuolelle jääminen: Toimintamallin ensimmäinen osio toteuttaa jalkautuvaa lähityötä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Jalkautuvan lähityön tehtävänä on tavoittaa palveluiden ulkopuolella olevia ihmisiä, antaa heille ohjausta ja neuvontaa liittyen mm. sosiaali- ja terveyspalveluihin. Lisäksi lähityön tavoitteena on ohjata Olohuonetoimintaan ja näin kiinnittää matalan kynnyksen palveluiden kautta ihmiset tarvitsemiinsa palveluihin.
2. Päihteiden haitallinen käyttö ja sen lieveilmiöt: Olohuonetoiminta tarjoaa matalan kynnyksen hengähdyspaikan, jossa koulutettu henkilökunta pystyy asiakkaan näin halutessa auttamaan hänet kontaktiin esimerkiksi päihdeklinikan kanssa. Olohuonetoiminta itsessään kannustaa päihteettömään keskusteluun, sekä valmennuksen kautta löytämään yksilön vahvuuksia ja identiteettiä päihteidenkäytön ulkopuolella. Hyvinvointialueen työntekijä tarjoaa myös matalan kynnyksen terveysneuvontaa, sekä neulanvaihtopisteen.
3. Alueellinen työttömyystilanne: Toimintamallin tarjoama valmennus auttaa yksilö- ja ryhmävalmennusmuotoisesti kuntoutuksen oikeassa vaiheessa pohtimaan mahdollista työllistymistä tai koulutusta. Valmennuksen kautta asiakas saa konkreettista apua työ- tai koulupaikkojen kartoittamiseen ja tarvittaessa valmentaja voi tulla hakijan mukaan esimerkiksi työhaastatteluun.

Toimintamallin avulla voidaan vastata myös ei mitattavissa oleviin haasteisiin, kuten epäonnistumisen kokemukset, kielteinen minäkuva ja kokemukset stigmasta. Kohderyhmään kuuluvilla ihmisillä on paljon erilaisia kohtaamisia eri sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa, joita usein muokkaa asiakkaalla oleva päihde- ja rikostausta. Asiakkaan kokemukset omasta elämästään ja saamastaan palvelusta voivat olla joskus suuressakin ristiriidassa ammattilaisten tarjoaman avun ja linjausten kanssa. Toimintamallin avulla vastataan kohderyhmän tarpeeseen kohdata ammattilaisia matalan kynnyksen palveluissa. Kohtaamispaikka Olkkari tarjoaa matalan

hierarkian ympäristön, missä ei aseteta asiakasta ja ammattilaista vastakkain, vaan kohdataan, tutustutaan ja luodaan luottamussuhdetta kodinomaisemmassa ympäristössä. Virallinen, toimistomainen ympäristö voi nostaa joillain asiakkailla luontaisen puolustusreaktion pintaan, mikä osaltaan hankaloittaa avun vastaanottamista. Toimintamallin kohtaamispaikka Olkkari voi ympäristönä tarjota muutoksen tähän rakenteeseen. Itä-uudenmaan hyvinvointialueella ei ole ollut päihde- ja mielenterveystaustaisille työikäisille suunnattua paikkaa, jossa on mahdollista asioida myös päihtyneenä. Tähän ongelmaan toimintamallin toinen osa, Olkkari, vastaa.

2.Kuka tarvitsee toimintamallia ja miksi

Toimintamallin kohderyhmää ovat mielenterveyden ja päihderiippuvuuden kanssa elävät työikäiset ihmiset. Nämä haasteet tuovat mukanaan lieveilmiöitä, kuten pitkäaikaistyöttömyyttä ja syrjäytymistä. Monella toimintamallin kohderyhmään kuuluvalla voi olla taustalla myös neuroepätyypillisyyttä, sekä muita sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyviä haastetekijöitä.

Toimintamallin palveluita käyttävät eri ikäiset ihmiset eri työ- ja koulutustaustoista. Keski-ikäisiin taustaan voi kuulua pitkä työhistoria, perheellisyys tai pitkään kestänyt raittius. Yhtä lailla taustalla voi olla pitkään jatkunut työttömyys, ihmissuhteiden katkeaminen sekä lyhyt- tai pitkäaikainen asunnottomuus. Ylisukupolvisuus näkyy ja kuuluu asiakkaiden kertomuksissa elämästään ja taustoistaan. Vaikka toistuvia teemoja vanhempien päihteidenkäytöstä ja vähävaraisuudesta onkin, monella on myös historiassaan voimauttavia kokemuksia lapsuuden ihmissuhteista ja luontoyhteydestä.

Usealla Olohuonetoiminnassa käyvällä on uudempaa tai vanhempaa rikostaustaa, sekä asunnottomuutta. Asiakkaiden elämäntilanteissa korostuvat usein moniongelmaisuus ja ylisukupolviset haasteet. Näitä teemoja käsitellään säännöllisesti sekä Olohuonetoiminnassa että valmennuksessa.

Toimintamallin kohderyhmällä on usein haasteita henkilökohtaisen talouden ja elämänhallinnan kanssa. Omien asioiden hoitoa voi hankaloittaa mielenterveyden haasteet tai vain järjestelmien rakenteet, sillä joillain kävijöillä ei välttämättä ole esimerkiksi pankkitunnuksia, joiden avulla tunnistautua järjestelmiin. Osalta puolestaan voi puuttua henkilöllisyystodistus, mikä vaikeuttaa huomattavasti asiointia.

Jotta asiakkaiden kanssa päästään siihen pisteeseen, että he ovat valmiit ottamaan apua vastaan ja selvittämään omia sosiaali- ja terveysasioitaan työntekijän kanssa,

vaaditaan usein luottamusta, jonka muodostuminen vaatii aikaa. Suurimmalla osalla asiakkaista on huonoja kokemuksia viranomaisista ja eri alojen ammattilaisista, johtuen päihteenkäyttöön liittyvästä stigmasta. Moni päihderiippuvuudesta kärsivä on kokenut syrjintää ja epäasiallista käytöstä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten toimesta. Toimintamallin avulla on mahdollista tuottaa uusia, korjaavia kokemuksia.

Omia polkuja -toimintamallin jalkautuva lähityö vie palvelut sinne, missä ihmiset ovat, kaduille ja puistoihin. Toimintamallin tarkoituksena on luoda polku jalkautuvan lähityön saattelemana olohuonetoimintaan ja sitä kautta palveluiden piiriin ja yksilön kykyjen mukaan myös koulutukseen tai työelämään.

Toimintamallin matalan kynnyksen olohuonetoimina tarjoaa paikan, johon voi kokoontua aamiaiselle, osallistua luontolähtöiseen ja eläinavusteiseen toimintaan sekä saada tukea ja neuvontaa terveyteen ja sosiaaliasioihin liittyvissä kysymyksissä. Monella palvelua tarvitsevalle on haasteita sosiaalisessa kanssakäymisessä. Olkkarissa sosiaalisia taitoja pääsee harjoittamaan esimerkiksi keskustelulla toisten kävijöiden tai ohjaajien kanssa, osallistumalla retkille tai vain viettämällä aikaa samassa tilassa muiden ihmisten kanssa. Myös yhteisten tilojen ylläpito matalan kynnyksen työtehtävin, kuten kahvinkeitto tai siivoaminen, vastuuttaa kävijöitä ottamaan muut huomioon ja huolehtimaan ympäristöstään.

Toimintamallin valmennusosiot vastaavat mm. alueellisesta työtilanteesta johtuvaan lisääntyvään työttömyyteen, pitkäaikaistyöttömyyteen ja syrjäytymiseen. Toimintamallin valmennuksen avulla ihminen voi saada apua ja tukea myös matalan kynnyksen työpaikkojen kartoittamiseen, itsevarmuuden kasvattamiseen sekä koulu- ja työpaikkojen hakuun. Toimintamallin yksilö- ja ryhmävalmennukset muokkautuvat kohderyhmän tarpeiden mukaiseksi kokonaisuudeksi. Yksilövalmennus antaa yksilöllisesti räätälöityä valmennusta esimerkiksi työ- ja koulutuspolkujen kartoittamiseen ja mahdolliseen koulutukseen pääsyyn tai työllistymiseen. Ryhmävalmennukset voivat olla mitä vain ryhmämuotoista toimintaa tai keskustelua, joka nousee kohderyhmän tarpeista ja toiveista. Päihde- ja mielenterveytaustaisten valmennettavien kanssa esimerkiksi keskusteluryhmä, tunteiden käsittely tai neuroepätyypillisyyss, voivat olla hyödyllisiä teemoja ryhmämuotoisen keskustelun pohjalle. Käytännön esimerkkejä ryhmämuotoiselle toiminnalle voi olla esimerkiksi ruoanlaitto tai muu arkielämään liittyvä perustaito.

Olkkarissa on tavoiteltu ajatusta siitä, että kaikki saavat tulla paikalle, saavat valita esiintyvätkö omalla nimellään ja miten paljon he toimintamallin osia käyttävät. Olkkarista on haluttu luoda turvallinen ja rauhallinen paikka, jonne tulemistakaan ei tarvitse jännittää ja tätä ajatusta anonymiteetti tukee. Vaikka toimintamallin kohtaamispaikka, Olkkari, perustuu anonyymiin osallistumiseen, asiakkaalla on halutessaan mahdollisuus asioida myös omalla nimellään sekä antaa suostumus asioidensa käsittelyyn eri ammattilaisten välillä. Toimintamallissa ei kuitenkaan tehdä

asiakaskirjauksia eikä kerätä asiakkaiden henkilötietoja. Anonymiteetti on keskeinen osa toimintamallia, sillä kohderyhmän suhtautuminen palvelujärjestelmään ja viranomaisiin on usein varauksellista. Vaikka toimintaa toteuttaisi esimerkiksi säätiö tai yhdistys viranomaisen sijaan, asiakkaan voi olla vaikea erottaa eri toimijoita toisistaan. Epäluottamus siihen, miten tietoja kerätään, tallennetaan, käytetään ja kenelle niitä luovutetaan, voi osaltaan lisätä riskiä jäädä palveluiden ulkopuolelle. Lisäksi rikollisissa verkostoissa tai niiden vaikutuspiirissä eläneillä henkilöillä voi olla halu suojata henkilöllisyyttään. Jo pelkän nimen kertominen voi tuntua riskialttiilta. Olkkarissa lähtökohtana on, että kaikki ovat tervetulleita sellaisina kuin ovat. Kävijät voivat itse päättää, tulevatko paikalle omalla nimellään vai anonyyminä. Tavoitteena on luoda turvallinen, rauhallinen ja helposti lähestyttävä paikka, jonne on helppo tulla ilman pelkoa tai jännitystä. Anonymiteetti tukee tämän tavoitteen toteutumista.

Toimintamallin ensisijaista kohderyhmää ovat työikäiset, yhteiskunnassa heikoimmassa asemassa olevat ihmiset, joilla on haasteita mielenterveyden tai päihteidenkäytön kanssa. Toinen kohderyhmä on hyvinvointialueen ammattilaiset, joiden kanssa toimintamalli pyrkii rakentamaan saumatonta yhteistyöverkostoa eri ammattilaisten välillä, asiakkaan parhaan palvelun saavuttamiseksi. Toimintamallin tarkoitus on toimia tilassa, jossa työskentelee ammattilaisia eri sosiaali- ja terveyshuollon osa-alueilta ja edistää yhteistyötä hyvinvointialueen eri toimijoiden kanssa esimerkiksi jalkautuvan lähityön ja yksilövalmennuksen saralla. Toimintamalli kerää ammattilaisia yhteen ja tarjoaa asiakkaalle palveluita yhden luukun periaatteella. Toimintamallin palveluiden kautta asiakas pääsee aikaisemmin palveluiden piiriin, saa tukea sosiaali- ja terveyspalveluiden käytössä ja kynnys hakea apua esimerkiksi päihdehaasteissa madaltuu, sillä työntekijä tulee olohuonetoiminnan kautta tutuksi.

3.Toimintamallille asetetut tavoitteet

Toimintamallin tavoitteena on vahvistaa Porvoon ja Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen haavoittuvimmassa asemassa olevien henkilöiden osallisuutta ja toimintakykyä tarjoamalla helposti saavutettavaa tukea ja palveluja. Tavoitteena on:

1. Tavoittaa palveluiden ulkopuolella olevia henkilöitä jalkautuvan työn avulla sekä ohjata heitä kynnöksettömien palveluiden ja toimintojen pariin. Tukea viedään sinne, missä kohderyhmä liikkuu ja asioi.

2. Tarjota kynnyksetön kohtaamispaikka, jossa osallisuutta, hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä vahvistetaan muun muassa luontolähtöisten ja eläinavusteisten menetelmien avulla.
3. Mahdollistaa yksilöllinen ja kokonaisvaltainen tuki, joka vastaa asiakkaan tarpeisiin ja tukee hänen toimintakykyään, arjen hallintaansa sekä palveluihin kiinnittymistään.
4. Edistää koulutukseen ja työelämään suuntautumista tarjoamalla matalan kynnyksen työtehtäviä, mielekästä tekemistä ja mahdollisuuksia työelämävalmiuksien vahvistamiseen.

Asiakas on keskiössä kaikissa toimintamallin osioissa. Osallisuuden lisäämiseksi ja vahvistamiseksi Olkkarissa järjestetään yhteiskehittämispajoja, joissa kävijät yhdessä ohjaajan kanssa suunnittelevat toimintaa ja tavoitteita. Toimintamallin tarkoitus on osallistaa kaikkia kävijöitä omien kykyjensä ja mielenkiintojensa mukaan suunnittelemaan heitä kiinnostavaa toimintaa, mahdollisesti myös ohjata sitä vertaisena.

Toimintamallin tavoitteena on kasvattaa ihmisen kokemusta minäpystyvyydestä, tarjota korjaavia kokemuksia ammattilaisten kohtaamisesta sekä kiinnittää palveluiden ulkopuolella olevia ihmisiä tarvitsemiinsa palveluihin. Minäpystyvyyttä pyritään lisäämään sillä, että kävijöille tarjotaan tilaisuuksia vaikuttaa yhteisöön ja toiminnan sisältöön. Olkkarissa on toiminut esimerkiksi kävijävetoinen neulomiskerho, jossa yksi kävijä on opettanut ohjaajille villasukan kutomista. Minäpystyvyyttä pystytään lisäämään pienillä ohjauksellisilla hetkillä, joissa ammattilaisen ja asiakkaan väliset roolit käännetään toisin päin. Korjaavia kokemuksia toimintamalli tarjoaa matalan kynnyksen periaatteella, jossa ei korosteta hierarkkista ympäristöä tai asetelmaa. Henkilökunta toimii kävijöiden ja valmennettavien kanssa samalla viivalla ja kommunikoi suoraan ja rehellisesti. Kävijäkunnan ennakkoluulot ammattialisia kohtaan ovat korostuneet kyseisen asiakasryhmän kohdalla, joten oikeanlaisen kohtaamisen tärkeys korostuu ammattilaisen työssä. Toimintamallissa ei aseteta vastakkain kävijää ja ammattilaista vaan kommunikoidaan kävijän tarvitsemalla tavalla ja puhutaan asioista kirkkaasti ja niiden oikeilla nimillä.

4.Mittarit ja arviointi

Muutosta ja tavoitteita mitataan kvantitatiivisesti raportoimalla päivittäinen kävijämäärä, sekä sukupuolijakauma. Kvalitatiivinen mittaus tehdään pienet onnistumistarinat-haastattelumenetelmällä, jonka pohjalta arvioidaan asiakkaan kokemusta osallisuudesta ja osallistumisesta. Yhteistyötahoilta kerätään yhteistyöpalautetta kerran vuodessa ja asiakkailta palautetta kerätään jatkuvasti palautelaatikon ja kyselylomakkeen muodossa. Toimintamallin pilotoinnin aikana Olkkarissa tilastoitiin yli 3300 käyntikertaa, joista 75% oli miehiä.

Jalkautuvaa lähityötä mitataan kohtaamiskertojen määrissä. Kohtaamiskertojen lisäksi kuvataan palveluohjauksen tarve teemoittain. Raportoidaan esimerkiksi, kuinka monen asiakkaan kanssa on täytetty hakemuksia, asioitu sosiaali- ja terveystalouksissa tai jätetty yhteydenottoa pyyntöjä. Raportointi on anonymiä, eikä varsinaisia asiakaskirjauksia tehdä. Samoin matalan kynnyksen kohtaamispaikka, Olkkarissa, käytetään kävijämäärien seurannassa laskuria. Jokaisen aukiolopäivän aikana lasketaan numeraalinen kävijämäärä, raportoidaan sukupuolijakauma, sekä kuvataan mahdollinen palveluohjaus, yksilöohjaus sekä sidosryhmäyhteistyö. Missään kohtaa näitä tilastoja ei kerätä henkilötietoja. Olkkaritoiminnassa käytössä on myös laadullinen mittari, pienet onnistumistarinat. Onnistumistarinoita kerätään haastattelumuotoisesti ja anonymisti. Haastatteluissa käytetään THL:n valmista Pienet onnistumistarinat-haastattelupohjaa. Omia polkuja-toimintamallia varten haastatteluja on kerätty 1–3 kappaletta vuosittain. Yksittäisistä haastatteluista on tuotettu kirjalliset koosteet, sekä yhteenveto vuosittain tehdyistä haastatteluista.

Olkkaritoiminnassa kerätään asiakkailta jatkuvaa avointa palautetta toiminnan arvioinnin tueksi. Palaute kerätään kirjallisesti paperilomakkeilla, sillä niiden on arvioitu olevan kohderyhmälle saavutettavin palautteenantotapa. Sähköiset palautekanavat eivät välttämättä tavoita kaikkia asiakkaita, koska käytössä ei aina ole älypuhelin, verkkoyhteyttä tai saldoa. Palautteenkeräämisessä on huomioitu myös kohderyhmän epäluottamus erilaisiin järjestelmiin kohtaan. Epäluottamus voi liittyä aiempiin negatiivisiin kokemuksiin viranomaisista tai palvelujärjestelmästä, sekä asiakkaiden kokemaan stigmaan. Paperinen palautelomake tukee matalan kynnyksen osallistumista ja mahdollistaa palautteen antamisen anonymisti. Palautelomakkeita on saatavilla yhteisissä tiloissa, joissa kävijät voivat täyttää ne silloin kuin haluavat. Lomake sisältää toiminnan laatua koskevia kysymyksiä, toiminnan sisältöön liittyviä monivalintakysymyksiä sekä mahdollisuuden avoimen palautteen antamiseen. Lomake on tarvittaessa muokattavissa vastaamaan eri kohderyhmien ja toimintaympäristöjen tarpeita.

Toimintamallin valmennusosioita seurataan sekä määrällisten että laadullisten mittareiden avulla. Valmennuksen vaikuttavuutta arvioidaan muun muassa valmennukseen osallistuneiden henkilöiden määrän sekä heidän ikä- ja sukupuolijakaumansa perusteella. Valmennuksen alkaessa asiakkaan lähtötilannetta kartoitetaan 3x10D-elämäntilannemittarilla, jonka avulla muodostetaan kokonaiskuva asiakkaan tilanteesta. Valmennuksen päättyessä mittari täytetään uudelleen, jolloin asiakkaan elämäntilanteesta tapahtuneita muutoksia voidaan tarkastella suhteessa lähtötilanteeseen.

Valmennukselle asetettiin myös koulutukseen ja työllistymiseen liittyviä tavoitteita toimintamallin pilotoinnin ajalle. Tavoitteena oli, että viisi valmennukseen osallistunutta henkilöä siirtyisi koulutukseen ja kaksi työllistyisi. Pilotointijakson päättyessä koulutukseen oli siirtynyt seitsemän henkilöä ja työllistynyt kolme henkilöä, joten asetetut tavoitteet ylittyivät. Valmennukseen osallistui yhteensä 34 henkilöä, kun osallistujatavoitteeksi oli asetettu 50 henkilöä. Jalkautuvan lähityön osalta tavoitteena oli 300 kohtaamista hankekauden aikana. Tavoite saavutettiin jo toiminnan toisena vuotena.

Toimintamallin eri osien toteutumista seurattiin pilotoinnin aikana myös Eura-järjestelmään tehtyjen osallistujakirjausten avulla. Olkkaritoiminnan tavoitteeksi oli hankekautena asetettu 80 Eura-kirjautumista. Tavoitteen saavuttamista haastoi toimintamallin anonyymi toimintaperiaate sekä kohderyhmän epäluuloisuus. Eura-kirjaus edellyttää henkilötietojen, kuten henkilötunnuksen, osoitteen ja puhelinnumeron ilmoittamista. Kohderyhmällä ei kuitenkaan aina ole käytössään vakituista osoitetta tai puhelinnumeroa. Lisäksi henkilötietojen luovuttamista voivat vaikeuttaa aiemmat kielteiset kokemukset palvelujärjestelmästä sekä epäluottamus viranomaisia kohtaan. Osittain näistä syistä Olkkaritoiminnan määrällinen tavoite jäi saavuttamatta.

Valmennuksen osalta tavoitteena oli 50 Eura-järjestelmään kirjautunutta valmennettavaa. Toisin kuin toimintamallin muut osa-alueet, valmennus ei perustu täydelliseen anonymiteettiin, vaan osallistuminen edellyttää tarvittavien tietojen kirjaamista valmennuksen alussa. Valmennuksessa ei kuitenkaan tehdä varsinaisia asiakaskirjauksia, vaan osallistujatietoja kerätään ainoastaan toiminnan seurannan ja raportoinnin edellyttämässä laajuudessa.

5.Toimintamallin keskeiset edellytykset

Omia polkuja -toimintamalli vaatii aktiivista verkostoitumista ja nopeaa, oikein ajoitettua viestintää eri ammattilaisten ja verkostojen välillä. Toimintamallin eri osista

muodostuvassa polkumallissa asiakas siirtyy polun eri vaiheissa eteenpäin kohti työelämää, koulutusta tai muuten toimintakykyisempää ja mahdollisesti päihteetöntä elämää. Polkumallin edellytyksenä on tunnistaa ne toimijat, jotka ovat olennaisia kohderyhmälle polun varrella ja tehdä aktiivista verkosto- ja yhteistyötä heidän kanssaan. Porvoon alueella esimerkkejä tästä ovat mm. etsivä lähityö, aikuissosiaalityö, Vinkki-sairaanhoitaja, rikosuhripäivystys, ruokajaosta vastaavat toimijat, diakonia sekä päihde- ja mielenterveyspalvelut.

Jalkautuvaa lähityötä tehdään konkreettisesti jalkautuen puistoihin ja kaduille. Työ viedään sinne, missä asiakas on ja sen tavoitteena on saada palveluiden ulkopuolella oleva ihminen siirtymään toimintamallin muiden osien pariin. Vaikka osa toimintamallin osista on luonteeltaan kevyttä ja työntekijöiden mukana liikkuvaa, on tärkeää, että matalan kynnyksen kohtaamispaikka Olkkarille on riittävät, esteettömät ja helposti saavutettavat tilat. Porvoossa juuri kohtaamispaikka Olkkari on ollut kohtaamispaikka myös ammattilaisille ja sidosryhmille, ei vain kävijöille. Oleellisena osana toimintaa on ilmainen aamiainen, joten sen valmistamiseen tarvitaan tilallisia, taloudellisia ja henkilöstöresursseja.

Toimintamallissa tehty työ on myös työtä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon rajapinnoilla: päihderiippuvainen ja palveluiden ulkopuolella oleva asiakas tarvitsee tukea ja neuvontaa molemmilta osa-alueilta. Olkkarin tilojen ehdoton edellytys on myös viihtyisyys ja kodinomaisuus, jotta tiloihin myös halutaan jäädä oleskelemaan ja jotta kävijät eivät koe olevansa asioimassa virastomaisessa, hierarkkisessa ympäristössä.

Matalan kynnyksen kohtaamispaikka Olkkari.

Olkkarin yhteydessä on pilotoinnin aikana toiminut hyvinvointialueen työntekijöitä ja heidän tuottamia palveluita. Tiivis sidosryhmäyhteistyö muun muassa hyvinvointialueen kanssa on mahdollistanut Olkkarin kehittymisen paikaksi, johon kävijät uskaltavat tulla pyytämään apua monenlaisissa elämäntilanteissa. Hyvinvointialue on jalkauttanut Olkkaritoiminnan yhteyteen mielenterveys walk-in palveluita, Vinkki-sairaanhoitajan tarjoamat neulanvaihtopisteet, c-hepatiitti testauksen sekä matalan kynnyksen terveysneuvonnan. Lisäksi sosiaaliohjaaja on jalkautunut viikoittain etsivästä lähityöstä tai aikuissosiaalityöstä auttamaan Olkkarin kävijöitä taloudellisten tukien kanssa.

Myös valmennuksen kannalta sidosryhmäyhteistyö on tärkeää, sillä moni valmennettava ohjautuu palvelun piiriin yhteistyökumppaneiden ja sidosryhmien kautta. Jalkautuvasta lähityöstä, samoin Olkkarista on ohjautunut asiakkaita valmennukseen, mutta suurin osa valmennettavista tulee muuta kautta. Eniten valmennettavia on ohjautunut TYM:in kautta. Myös HUS, sosiaalitoimi ja Ohjaamo ovat ohjanneet asiakkaitaan valmennukseen. Yksilövalmennus on ollut valmentajan ja valmennettavan toteuttamaa kahdenkeskistä valmennusta. Ryhmämuotoiset valmennukset on toteutettu yhteistyössä Olkkarin ohjaajan kanssa. Tällaisia ryhmämuotoisia toimintoja ovat olleet esimerkiksi ruoanlaittoryhmä ja keskusteluryhmä.

Toimintamallin osioissa kolme ja neljä, asiakas on koko toiminnan olennaisin osa. Yksilövalmennus rakentuu asiakkaan tarpeiden ja tavoitteiden ympärille ja valmentajan avulla vie asiakasta tavoitteitaan kohti. Onnistuakseen ja ollakseen laadukasta, valmennus vaatii työntekijän, jolla on ymmärrystä siitä, mistä osista valmennus koostuu. Valmennusymmärryksen lisäksi on tärkeää, että työntekijällä on asiakasryhmän haasteiden tuntemusta. Mielenterveys- ja päihdeasiakkailta on usein moniongelmaisuutta, joten järjestys, jossa asioita aletaan työstämään, on valmentajan ja asiakkaan välisessä työssä tärkeää huomioida. Valmentaja ohjaa asiakasta kohti asiakkaan omia tavoitteita niin, että asiakas saa matkan varrella onnistumisen kokemuksia.

Toimintamalli on hyvin sovellettavissa eri kohderyhmille muokkaamalla esimerkiksi yhteistyötahojen tuottamia palveluita. Mikäli yhden luukun periaatteella toimitaan, voidaan miettiä kohderyhmää varten oikeat toimijat.

Tärkein muistettava asia toimintamallin valmennusta soveltavalle on se, että valmentajalla on tarvittava osaaminen ja ymmärrys kohderyhmästä. Ilman kompetenssia asiakkaiden kanssa toimimisesta on yksilöllisen valmentamisen mallin käyttöönotto hankalaa.

Mielenterveys- ja päihdeosaamisen lisäksi valmentajalla olisi hyvä olla ymmärrystä myös neurokirjon ihmisistä. Neurokirjon ihmisillä on kohonnut riski niin päihde, mielenterveyden kuin muille elämänhallinnan haasteille, joiden takia he ovat hankkeen kohderyhmässäkin ylliedustettuna.

Yksilöllisen valmentamisen mallin valmennus vaatii luottamuksen ja turvallisen kommunikoinnin rakentamista valmentajan ja valmennettavan välille. Valmentaminen vaatii myös henkilökemiaa onnistuakseen, mutta tärkeintä on asiakkaan aito kohtaaminen tämän lähtökohdista. Helpoiten asiakasryhmän tavoittaa, kun kohtaaminen tapahtuu ihmiseltä toiselle eikä ammattilainen-asiakas -lähtökohdasta.

Päiväkeskustoiminnan muuttuessa lakisääteiseksi heinäkuussa 2023, toimintamallin on tarkoitus jäädä sellaisenaan tai osittain toimintaan toimintamallin pilotoinnin päättyessä elokuussa 2026. Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa on tehty yhteistyötä koko toimintamallin pilotoinnin ajan tiiviisti, mikä helpottaa toimintamallin juurruttamista osaksi hyvinvointialueen palveluita. Toimintamallin pilotoinnin aikana on käyty paljon keskustelua siitä, millaisena toimintamalli jää hyvinvointialueelle käyttöön. Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella toimi kaksi vuotta Omia polkuja-hankkeen kanssa tiiviissä yhteistyössä Kumppanuustalo Myötätuuli-hanke, joka tuo palveluita saman katon alle. Keväällä 2026 Kumppanuustalo vakiinnutettiin Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen palveluksi ja elokuussa Olkkari osaksi Kumppanuustalon palveluita.

5.1 Vinkit toimintamallin soveltajalle

Toteutuakseen polkumalli vaatii sitoutuneita työntekijöitä, joilla on valmiuksia muuttuvaan, nopeaan ja oikea-aikaista reagointia vaativaan moniammatilliseen työskentelyyn. Työskentely kohderyhmän kanssa vaatii realistista käsitystä siitä, millaisia arjen haasteita yhteiskunnan heikossa asemassa olevilla, etenkin päihderiippuvuudesta kärsivillä ihmisillä on. Työntekijäresurssia tulisi olla riittävästi, jotta kohtaamispaikka ja muut toiminnot voidaan pitää auki myös mahdollisten sairauslomien aikana. Työntekijät toimivat siltana kadun ja palveluiden välissä. Polkumallissa tehdään pohjimmiltaan kohtaamistyötä ja riittävän laaja ymmärrys mm. riippuvuussairauksista ja rikosseuraamusjärjestelmästä on olennaista. Vahva paikallinen verkostoituminen on yksi työskentelyn edellytyksiä.

Työntekijät, jotka toimintamallia toteuttavat, ovat päihdetyön osaajia ja kohderyhmä on heille tuttu ja siksi päihdeiden käyttäjien kohtaaminen kokonaisvaltaisesti ja inhimillisesti on heille luontevaa. Työntekijät eri ammattiryhmistä työskentelevät samassa tilassa samojen asiakkaiden kanssa, joten asiakkaat pääsevät tutustumaan eri palveluiden työntekijöihin Olohuonetoiminnan kautta, mikä edesauttaa

luottamuksen syntymistä ja madaltaa kynnystä pyytää neuvoja ja apua. Monelle asiakkaalle on helpompaa kertoa avoimemmin tilanteestaan luotettavalle työntekijälle, joka ei keskity pelkästään hänen päihdeongelmaansa, vaan osaa poimia keskustelusta muita asioita, joiden kautta tilannetta voi alkaa purkamaan. Olohuonetoiminnan ohjaaja pystyy matalalla kynnyksellä tarttumaan asiakkaiden tuottamaan puheeseen ja tarjoamaan apua, joko paikan päällä tai tarvittaessa ohjaamaan oikeiden palveluiden piiriin.

Kun toimintamalli otetaan käyttöön, on syytä huomioida toimintamallin tarpeita vastaava henkilöstön määrä. Mikäli avointa olohuonetoimintaa halutaan pitää päivittäisenä palveluna, joka on avoinna koko päivän, täytyy se huomioida henkilöstön määrässä. Pilotoinnin aikana ohjausresurssia oli noin 1,4 htv, mikä on todettu liian vähäiseksi. Jotta toimintaa voidaan suunnitella ja toteuttaa paremmin, on ohjaajia oltava vähintään kaksi täysipäiväistä. Toiminnan ohjaamisen ja palveluohjaamisen kannalta on oleellista, että ohjaajan rooleissa toimivat henkilöt ovat koulutettuja ja osaavia päihdetyöntekijöitä. Rikososaaminen on eduksi, sillä todella usealla päihdeidenkäyttäjällä on jonkinlainen rikostausta. Asiakasryhmän kanssa on paljon vaihtelevalla tempolla olevaa palveluohjausta, mistä johtuen palveluosaamisen tuntemus ohjaajalla on suureksi eduksi. Avun tarve vaihtelee asunnottomuudesta puhelimen saldon hankintaan. Retkille lähdettäessä on hyvä olla kaksi ohjaajaa ja jos avointa olohuonetta haluaa pitää avoinna samaa aikaa, on sielläkin oltava työpari paikalla. Työturvallisuussyistä työtä tehdään aina pareittain. Lisäksi valmennuksen mahdollistamiseksi on myös oltava vähintään yksi valmentaja.

Olkkarin fyysisen tilan tavoitteena on luoda kävijöille paikka, joka näyttää ja tuntuu helpolta tulla. Onnistuakseen on hyvä huomioida tilan rakentaminen esimerkiksi tekstiileillä, väreillä ja tavaroiden sijoittelun avulla. Tilan on tarkoitus olla osallistava ja kodinomainen sekä kannustaa kävijöitä esimerkiksi kahvin keittoon myös muille kävijöille ja opettaa täten muiden huomioimista. Kävijöitä kannustetaan matalan kynnyksen työtehtäviin osallistamalla heitä mm. yhteisten tilojen viherkasvien kasteluun, sekä keittiötilojen siivoamiseen. Tilojen ei ole tarkoitus olla henkilökunnan, vaan kaikkien yhteisiä ja jakaa vastuuta tilojen käyttäjien välillä niistä yhdessä huolehtimalla. Olkkarin fyysisen tilan tavoitteena on luoda kävijöille paikka, joka näyttää ja tuntuu helpolta tulla.

Viestinnän kannalta keskeinen edellytys on sopivuus kohderyhmälle. Monimutkainen kieli ja viestintä kanavilla, joita kohderyhmä ei seuraa, on tehotonta. Sosiaalisen median lisäksi toimintamallin eri osista on ollut aina saatavilla pieniä, taskuun mahtuvia flaijereita, joissa on selkeästi olennaisin tieto Olkkarista ja tarjolla olevasta avusta, sekä toimintamallin yhteystiedot. Myös mainontaa voidaan ajatella matalan kynnyksen viestintänä: jos viestinnän kohteella ei ole puhelinta tai puheaikaa eikä hän ole palveluiden piirissä, hienoilla nettisivuilla ei tee mitään. Samaten mainostaminen

väärässä fyysisessä paikassa, menee kohderyhmältä ohi. Viestin ja mainoksen vieminen esimerkiksi jalkautuvan lähityön kautta suoraan mahdolliselle kävijälle tai valmennettavalle toimii parhaiten. Muita hyviä paikkoja fyysisten mainosten ja esitteiden kiinnittämiseksi ovat bussipysäkit, puistot, sekä pienet huonompimaineisten kaupunginosien ostoskeskukset ja päivittäistavarakaupat. Päihdeasuntolat ja Vinkki-toiminta ovat myös hyviä paikkoja toimintamallin viestin eteenpäin viemiseksi. Viestinnässä olennaista on myös olla aktiivisesti yhteydessä ammattilaisten muodostamiin verkostoihin, jotta niistä osataan ohjata kävijöitä toimintamallia toteuttavan tahon pariin.

Olennaista on huomioida myös valmentajan oma turvallisuus työskennellessä yksin. Koska valmennusta voidaan tehdä myös muualla kuin valmennuksen omissa tiloissa on hyvä huomioida turvallisuustekijöitä kulloisessakin työskentely-ympäristössä. Tarvittaessa kannattaa esimerkiksi ennen kotikäynnille lähtemistä sopia tilanteen niin vaatiessa turvapuhelun soittamisesta kollegan tai esihenkilön kanssa, jos ei voida etukäteen olla täysin varmoja tapaamisen turvallisuudesta toteutumisesta. Myös viestityksestä tapaamisen jälkeen on hyvä sopia etukäteen.

Toimintamallin pilotoinnin aikana valmentajalla oli menetelmäosaamista luontolähtöisistä menetelmistä, koska hankkeessa oli tärkeänä osana luonto- ja eläinlähöisten menetelmien käyttö. Yksilöllisen valmentamisen mallin käyttöönotto ei kuitenkaan vaadi luontolähtöisten menetelmien osaamista, vaan myös muunlainen menetelmäosaaminen on hyvä työkalu mielenterveys- ja päihdekuntoutujien kanssa työskennellessä. Luontolähtöisten menetelmien käyttö osana valmennusta mahdollistaa sen, että valmennus ei välttämättä tarvitse toteutuakseen toimistomaista sisätilaa, vaan valmennusta voi toteuttaa myös luonnossa, jolloin alkuun pääsee hyvin matalalla kynnyksellä. Yksilöllisen valmentamisen osion käyttöönottoa harkittaessa tulee huomioida, että valmentajalla tulisi olla osaamista ja kokemusta mielenterveys- ja päihdekuntoutujien kanssa työskentelystä.

6. Lyhyesti toimintamallin ydinsisällöstä

Toimintamallin tavoitteena on luoda polku etsivästä lähityöstä alkaen, joka kulkee toimintamallin tarjoamien palveluiden läpi niin, että se räätälöityy yksilön tarpeita vastaavaksi omaksi poluksi. Tarkoituksena on tavoittaa palveluiden ulkopuolella olevia ihmisiä jalkautuvan lähityön kautta ja ohjata heidät matalan kynnyksen olohuonetoimintaan, jonka kautta on mahdollista saada yksilö- ja ryhmävalmennusta kohti työllistymistä tai koulutusta. Toimintamalli tarjoaa tukikohdan, jossa asiakas voi viettää aikaa muiden kanssa, syödä aamiaista sekä saada palvelua sosiaali- ja terveysasioissa myös päihtyneenä. Toimintamallin polku on muokattavissa yksilön tarpeita vastaavaksi, eikä sitä tarvitse kulkea järjestyksessä. Asiakas voi tulla

palveluiden piiriin suoraan valmennukseen, josta osallistua myös esimerkiksi Olkkarin toimintaan tai päinvastoin. Myös toimintamallin yksittäisiä palveluita voi käyttää ja toteuttaa.

Toimintamallin avulla voidaan vastata yhteiskunnassa haavoittuvassa asemassa olevien työkäisten syrjäytymiseen liittyviin haasteisiin. Toimintamallin Olkkari, tarjoaa paikan, johon voi kokoontua aamiaiselle, osallistua luonto- ja eläinavusteiseen toimintaan tai saada vertaistukea. Alueella ei ole ollut päihde- ja mielenterveystaustaisille työkäisille suunnattua paikkaa, jossa on mahdollista asioida myös päihtyneenä, tähän ongelmaan toimintamalli vastaa.

Toimintamalli koostuu neljästä osiosta:

1. Jalkautuva lähityö

Jalkautuvaa lähityötä toteutetaan yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Sen tavoitteena on tavoittaa palveluiden ulkopuolella olevia henkilöitä, sekä ohjata heitä tarkoituksenmukaisen tuen ja palveluiden piiriin.

2. Matalan kynnyksen kohtaamispaikka Olkkari

Olkkari on anonyymi matalankynnyksen kohtaamispaikka, jossa asiakkaat voivat viettää aikaa, osallistua toimintaan, syödä maksutonta aamupalaa, sekä saada tukea sosiaali- ja terveysasioihin.

3. Yksilö- ja ryhmävalmennus

Valmennus tarjoaa asiakkaan tarpeisiin vastaavaa yksilöllistä tukea sekä tavoitteellista ryhmätoimintaa. Valmennuksen tavoitteena on vahvistaa arjenhallintaa, toimintakykyä, osallisuutta sekä valmiuksia opintoihin ja työelämään.

4. Koulutus- ja työpolut

Koulutus- ja työpolujen tavoitteena on tukea asiakkaiden etenemistä kohti opintoja, työllistymistä tai muuta mielekästä toimintaa. Tukea tarjotaan muun muassa matalan kynnyksen työtehtävien, työelämävalmiuksien vahvistamisen sekä yksilöllisen ohjauksen kautta.

Polkumalli, jossa palveluiden käyttäjä voi liikkua omien tarpeidensa mukaisesti eri osioiden välillä.

7.Toimintamallin tuomat muutokset palvelujärjestelmään

Toimintamalli on tuonut muutoksen Porvoon alueen heikoimmassa asemassa olevien kanssa työskentelyyn, etenkin päihteitä käyttävien, työelämän ulkopuolella ja palveluihin huonosti kiinnittyneiden ihmisten kanssa. Kohtaamispaikka Olkkari toimii eräänlaisena keskuksena, johon ohjataan asiakkaita esimerkiksi päihdepalveluista ja aikuissosiaalityöstä ja toisaalta paikkana, josta monet ammattilaiset tietävät tavoittavansa hankeen työntekijät, joiden kautta voidaan kävijän luvalla tavoittaa vaikeasti tavoitettavissa olevat asiakkaat. Olkkarin kävijän ja omatyöntekijän kanssa on esimerkiksi voitu yhdessä sopia, että hän tulee ensin aamupalalle Olkkariin, josta ohjaajan rohkaisemana lähtee varatulle ajalle sosiaalipalveluihin. Kävijät myös käyttävät aktiivisesti mahdollisuutta soittaa Olkkarin asiakaspuhelimesta omille työntekijöilleen aikuissosiaalityöhön ja päihdepalveluihin. Kohderyhmästä monella on suuria haasteita sitoutua ennalta sovittuihin tapaamisiin, ja monilla ei ole puhelinta tai puheaikaa. Toimintamallin kautta mahdollistetaan kohderyhmälle yhteys palveluihin ilman kynnystä. Paikan päällä annettavalla palveluohjauksella pystytään vastaamaan akuuttiin tilanteeseen ja tekemään kattava pohjaselvitys kävijän avuntarpeesta, jolloin hyvinvointialueen työntekijöiden aikaa säästyy ja Olkkarista saadulla tuella tapaamisia peruuntuu vähemmän. Monilla heikossa asemassa olevilla kävijöillä on haasteita sanoittaa omaa tilannettaan. Palveluihin kiinnittyminen ja ensimmäinen yhteydenotto helpottuvat, kun omaa tilannetta ehtii rauhassa pohtia Olkkarikäyntien yhteydessä ja sanallistaa yhdessä ohjaajan kanssa.

Olkkari toimii yhdyskohtana kohderyhmän palveluille ja kävijöille, missä hyvin verkostoituneet alueen palvelut ja kolmas sektori sekä kohderyhmä kohtaavat toisensa. Kävijät ohjautuvat jalkautuvan työn ja verkostoiden kautta Olkkariin, jossa tehdään kävijän ehdoilla kohtaamistyötä. Kävijän asettuessa Olkkarin arkeen ja luottamuksen syntyessä päästään pikkuhiljaa kävijän toiveiden ja tarpeiden äärelle ja antamaan tukea omia tavoitteita kohti liikkumiseen. Toimintamalli tarjoaa muutoksen siihen, mitä kohderyhmälle pystytään tietyllä alueella tarjoamaan esimerkiksi aikuissosiaalityön virastotiloissa tapahtuvien tapaamisten lisäksi.

Ajallisesti ihminen kohdataan jo ennen hänen kykenemistään erilaisiin palveluihin sitoutumiseen ja hänen rinnallaan ollaan kaikissa niissä vaiheissa, jotka tunnetusti ovat riskialttiita hetkiä pudota uudelleen palveluista. Tällaisia ovat esimerkiksi kuntouttavan

työtoiminnan loppuminen, raitistuminen, asunnon menettäminen tai päihteiden käyttöön liittyvät sosiaaliset haasteet. Tuki voi liittyä ensiksi asunnon löytämiseen ja mahdollisuuteen tavata säännöllisesti toisia ihmisiä, myöhemmin päihteettömyyteen ja siinä pysymiseen ja toimintakyvyn lisääntyessä tukeen koulutukseen tai työelämään palaamisessa. Toimintamalli on sitä käyttävien saatavilla matalalla kynnyksellä ja avoimin ovin: se on luonteeltaan inklusiivinen ja asettaa hyvin vähän ehtoja, toisin kuin sosiaali- ja työllisyyspalvelut ja tukien hakeminen, missä on kyettävä täyttämään tiettyjä vaatimuksia.

Toimintamalli tuo Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen sote-alan ammattilaisten saataville laajan tuen mallin, joka on saatavilla nopeasti ja tietystä paikasta, joka on saavutettavissa helposti, ja johon osallistuminen ei vaadi palvelutarpeen arviointia tai lähetettä. Tämä voi tuoda pysyvän muutoksen siihen, miten alueella tehdään töitä kohderyhmän kanssa ja miten heidät tavoitetaan, sekä siihen, kuinka paljon kuormitusta sosiaalipalveluihin tulevaisuudessa kohdistuu.

8.Todennetut lyhyen aikavälin tulokset

Yleisen taloustilanteen ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten henkilökohtainen taloustilanne huomioiden, toimintamalli tarjoaa apua mm. sosiaaliohjauksen keinoin. Toimintamalli toteutuu yhteisessä tilassa Itä-uudenmaan hyvinvointialueen kanssa. Hyvinvointialueen työntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä toimintamallin työntekijöiden kanssa tarjoamalla olohuonetoiminnassa käyville sosiaaliohjausta sekä matalan kynnyksen terveysneuvontaa. Monella mielenterveys- ja päihdetaustaisella ihmisellä voi olla korkea kynnys hakeutua esimerkiksi terveyspalveluiden piiriin stigman pelossa. Yhden luukun periaatteella tarjottava palvelu helpottaa asiakkaan päätymistä Olkkarista esimerkiksi terveyspalveluiden piiriin, mikä pitkässä juoksussa myös madaltaa terveydenhuollon kuormitusta ja kustannuksia.

9.Pitkän aikavälin vaikuttavuus

Hyvinvointialueiden muutoksien tuomat taloudelliset paineet luovat myös osaltaan tarpeen Omia polkuja -toimintamallille. Toimintamalli siirtää painetta peruspalveluista,

jonne ihmiset muuten hakeutuisivat esimerkiksi sosiaaliasioissa tai puhtaiden pistovälineiden takia. Toimintamalli pyrkii myös yhtenäistämään palveluita saman katon alle, mikä osaltaan madaltaa kynnystä hakeutua palveluiden piiriin, sekä helpottaa ammattilaisten välistä yhteistyötä ja näin parantaa asiakkaan palvelukokemusta. Myös pitkän aikavälin taloudelliset hyödyt ovat mahdollisia toimintamallin saadessa asiakkaita palveluiden piiriin, ennen ongelmien kasvamista. Kun palveluihin pääseminen aikaistuu, kustannukset pysyvät matalampina.

10.Toimintamallin kustannusvaikutukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä

Kolmannen sektorin, sekä yksityisten palveluntarjoajien tarve korostuu sote-leikkausten myötä. Omia polkuja-toimintamallilla voidaan vastata myös siihen haasteeseen, kun palveluita hyvinvointialueilla joudutaan leikkaamaan ja typistämään. Kohtaamispaikka Olkkari toimii hyvänä lokaationa niin asiakkaille, kuin ammattilaisillekin. Tilaan on helppo kokoontua, sieltä voi tavoittaa hankalasti saavutettavissa olevia asiakkaita ja hoitaa tuttujen ihmisten kanssa arkaluontoisia ja hankalia asioita. Matalan kynnyksen paikkojen olemassaolo vähentää kuormitusta julkisesta terveydenhuollosta ja sosiaalihuollosta. Kun toimintaan pääsee ilman palvelutarpeen arviointia ja lähetettä, on todennäköisempää, että palveluiden ulkopuolella oleva ihminen saadaan kiinnitettyä johonkin, mikä vähentää ongelmien kasaantumista jatkossa ja sote-ammattilaisten työkuormaa.

Toimintamallin pilotoinnin aikana huomattiin jo lyhyellä aikavälillä, kuinka polkumalli voi toimia tukemalla esimerkiksi päihteettömyyteen. Matalan kynnyksen palveluiden avulla voidaan välttää toistuvat katkaisuhoidot suurine kustannuksineen, kun tarjotaan päihteettömyyteen tukevaa toimintaa moniammatillisesti. Toimintamallin osioiden avulla on saavutettu työ- ja koulutuspaikkoja, vähennetty stigmaa ja saatu kiinnitettyä ihmisiä sosiaalipalveluihin sekä vähennettyä myös alueellista asunnottomuutta.

Jalkautuva lähityö osio mahdollistaa sen, että ihminen kohdataan oikea aikaisesti ja siellä, missä hän viettää aikaa. Kun palveluita viedään ostarin taakse, puistoihin ja kadulle, ei synny samanlaista viranomaisen ja asiakkaan välistä valta-asetelmaa. Kun palveluita saadaan vietyä suoraan asiakkaalle, voidaan säästää esimerkiksi aikuissosiaalityön kustannuksissa. Asiakkaan ei tarvitse varata aikaa, ei tarvitse kokea epäonnistumista siitä, jos jättää menemättä varatulle ajalle, vaan jalkautuva työntekijä voi paikan päällä täyttää hakemuksia ja soittaa yhdessä asiakkaan kanssa. Tämä säästää suoraan kustannuksia peruuttamattomista varatuista ajoista ja usean ihmisen työpanoksesta asioiden järjestämiseksi uudelleen.

Toimimalla yhteisissä tiloissa Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa, Omia polkuja-
onnistui myös vähentämään turhia terveydenhoidon käyntejä, sillä samoissa tiloissa
toimi hyvinvointialueen Vinkki-sairaanhoitaja, joka tarjosi kävijöille puhtaita
käyttövälineitä ja matalan kynnyksen terveysneuvontaa. Eri toimijoiden tiiviillä
yhteistyöllä on mahdollista välttää tuplavarauksia, turhia käyntejä ja kustannuksia
peruuttamattomista varauksista. Kun matalan kynnyksen palveluissa on tarjolla
sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan vastaanotto, voidaan vointi ja hoidon tarve
arvioida ennen yhteydenottoa terveyskeskukseen tai sairaalaan. Vastaavanlaisten
paikkojen luominen muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kanssa samoihin
tiloihin lisää säästöjen syntymistä yhden luukun palveluperiaatteella.